

Dil davasında kat'i karara doğru

Türk nazımının zaferi

Yazan: İsmail Habib Sevük

Arabistan çölünden çıkan İslamîlik, Atlas Okyanusundan Çin hududlarına, Tuna üstlerinden Cava adalarına kadar, Türk, Acem, Hindu gibi bir çok milletlere, hepsinde müsterek olmak üzere, iki şey verdi. Bunun biri «din», diğeri «aruz» dur. Bu ikisi dışında Arabîlik bütün o İslâm kavimlerinin dillerine, din tesirile, kelimeler verdi amma, dil veremedi. Arabca, ne türkçeyi, ne farsçayı, ne hinducayı, hattâ ne de kürdeyi sökememiştir. Arabîlik diğer müslüman milletlere kültür ve karakter de veremedi. Müsterek ve bütün olarak verdiği yalnız «din» ile «aruz» dur. Fakat bunların ikisi de tam Arab kalamıyarak her millete göre irki mahiyetler aldı. Her müslüman millette minare, kubbe, medrese var; fakat müslüman milletlerde müsterek olan bunların isimleridir, onların isimleri her millete göre apayrıdır. «Medrese» «gözetir» «Din» «münare» «mizle» kubbemiz bizden başka hiç bir müslüman millette yoktur.

Aruzun eşsizliği:

Aruz ki Arabdan çıkan bir nazım veznidir, sadece bir vezin olan aruz din gibi bütün İslâm milletlerinin müsterek malı olmak payesine nasıl ereldi? Bu, aruzun mahiyetindeki eşsiz nimetten doğuyor. Aruzun esas bünyesi ki «uzun ve kısa hecelerin münavebesi» sistemine dayanır. Bu, eski yunanca ve latince de de vardı. Aruzda «orijinal» olan bu değil. Orijinal olan, eşsiz olan, yeryüzünde hiç bir dile nasib olmıyan cihet Arab aruzundaki «takti» sayesinde veznin muayyen kalıplara göre, ayrı ayrı ses veren bir ahenk sentezine malik oluşudur. Bu, mucize gibi bir nimettir. Müslüman milletleri o nimeti, tıpkı İslâm dini gibi, benimseyiverdiler. Fakat o milletler dine nasıl kendi irki hüviyetlerini koydularsa aruzda da aynı şey oldu. Arabdan başka bir «Acem aruzu», Arabla Acemden başka da bir «Türk aruzu» vardır. RTB-687-1

Asırlar boyu savaş:

Farsçada uzun heceli kelimeler fazla olduğu için aruzda daha çabuk intibak edileceği halde Acemler 9 uncu ve 10 uncu asırlarda hep «Arab aruzu» nu kullanmaya mecbur oldular. Ancak 11 inci asırda, Gazneviler zamanında, «Acem aruzu» meydana geldi. İri kemikli türkenin aruz intibakı tabiatile daha cetin olacaktı. Fakat Divan Edebiyatının büyük şairleri sayesinde bu güç iş bir iki asırda başarılabildi. Yedi asırlık «İslâmî - Türk şiiri» nin başında Yunus Emre bir veda dehası halinde gerilir. Orun şiirinde hem ırktan gelme «iç unsur» lar, hem İslamîlikten gelme «dış unsurlar» olduğu gibi onun nazmında da hem irki vezin olan «hece», hem İslâmî vezin olan «aruz» vardı. Abdülkadir Gölpinarının tetkikleri Yunus Emrede 34 manzumenin aruzla, ayrıca 20 manzumenin de aruzlu heceli yazılmış olduğunu meydana çıkardı. Evet, aruz bilmeden yedi asrın başındaki Yunus Emrenin sesini bile tam olarak tadamıyız.

Sadelik kaidesi: RTB-687-2

14 üncü asırdan itibaren Ahmedî, Şeyhî, Necatî, Ahmed Paşa, Zâtî ve nihâyet Baki ile, 17 nci asırda da Nefî sayesinde divan nazmı fars şiirine meydan okuyacak bir ihtişam kazanır. Divan şairleri insiyaki bir sezikle şiir dilini nesre karşılık sade tutmanın yolunu da buldular. Bu iş adeta kaidleştirilmişti. Divan Edebiyatının «hem «inşa» da, hem «nazım» da iki cepheli bir üstadı olan Nâzî «Divan-ı gazel nüsha-i kaâmus değildir, diye nazımda lûgat-perdazlık yapılmayışı yasak ederken «inşa» da istediği gibi lûgat parçalayıp duruyordu. Şeyh Galib de lûgatperdazlığı «manzum söz içinde aynı siktet» gördüğü halde: «inşaya verir eğer çiznet» diye onun ancak nesirde caiz olacağına izin verdi.

Divan nazmında, yabancı terkipler bile bulunmıyacak derecede sade beyitler, tahmin edilemeyecek kadar öyle boldur ki, bir meraklı bunları toplasa, basit kimselerin bile anlayabileceği, bir iki cildlik bir antoloji meydana gelebilir. Bir kaç misal vereyim diye Füzulî ve Bakiye ald notlarına şöyle bir göz atarken kâğıdda kırk, elli beyit toplanıverdi. Zaten bu hakikati böyle bir yazıda misaller sıralıyarak göstermeye lüzum da yoktur. Tanzimat edebiyatçıları divan nersini derhal yıktıkları halde divan nazımının kılma bile neye dokunmadılar? Dokunmamak şöyle dursun, hepsi o nazmı terennüm ettiler. Vâkıa «teceddü» isabî garb nazım şekillerini de kabul ettiler amma o nazımlardaki «dil» de divan tarzı nazımlardakirin aynı idi.

hecet şiirine nazım demediler. Divan şairleri içinde yalnız Nedim bir «türkî» yazıp bunu divanına koymak suretile hecenin de nazım olabileceğini kabul etti. Rahmetli Sadeddin Nüzhetin bildirğine göre, Şeyh Galibin Revan köşkündeki el yazması divanında dahi heceli bir türkî varmış. Demek ki yalnız ikisi birer örnek vermek suretile bizim halk edebiyatına el uzatmış oldular. Yalnız ikisi, Nedimle Galib, yani Divan Edebiyatında yenilik için en çok çarpışan iki muztarib.

Divan şairleri umumiyetle aruz hakkındaki esas telâkkileri yüzünden halk edebiyatına inemediler amma halk şairleri divan şiirine çıkarak yukarıdaki şiiri kendilerine indirimin yolunu buldular. Bunda en çok Füzulînin tesiri olmuştur. «Aşk» dahi denen «saz şairleri» Füzulîyi velilik halesile parlayan en büyük aşık gördükleri için onu şiirleri gibi kabul ederler. Saz şairleri aruzun bilhassa iki veznini ele alarak halk edebiyatında «Semai» ve «Kalen-deri» isimle iki «nevi» yaratırlar. Diğer taraftan Aşık Garib, Gevherî, Emrah, Derrî, Seyrani gibi en ünlü halk şairleri aruzda hakikile tasarruf ettikleri için «halk» ile «divan» ı birbirine bağlamış olurlardı.

İki aksaklık: RTB-687-3

Divan şiirinin en çok aksayan iki tarafı vardı. Biri «nazım şekilleri» ile «nazım mevzuları» nin muayyen ve mahdud oluşudur. Onlar bu iki çemberden çıkamadılar. Bundan kendileri bile bıkışlardı. Baki: «Vallahi gazel söylemeden çoktan usandık» dediği gibi Nedim de «Fersüdedir dimâğ gazelden kasideden» diye yorgunluğunun koyuluğunu anlatı. Şeyh Galib de «Divan yolu sanma bu zemini» diye başka bir yol tuttuğunu söyledi. «İslâmî kubbe» nin altından çıkamadığı için istediğine eremezdi ve eremediğinden o da sadece divan şairi olarak kaldı.

İkinci aksaklık divan şiirinde Türk sesinin «imale» yüzünden bir nevi esarete mahkûm oluşudur. Aruzun muhtac olduğu uzun heceleri türkten de bol bol yakalayabilmek için divan şairleri bizim kısa heceleri uzattılar. Fakat büyük divan şairlerinin kuvvetli bir «iç ritim» leri olduğu için bu imalelere bir nevi çeşni ve yumuşaklık da verebiliyorlardı. Füzulî: «Süya versin bağban gülzarı zahmet çekmesin, derken uzatmış» «sü» ile manaya şiddet, Baki: «Hürşide baksa gözleri halkın dolâ gelur» derken ifadeye rikkat, Nedim: «Dövl-meğe, kovulmaya, sövülmeğe, billah» Hep kailim amma ki efendim senin olam» derken edaya şuhluk veriyordu.

Tanzimat şairleri ise bunu da yapamadılar. Şinasi «Aç idi bir karakus yavrusu...» derken «idi» nin «i» sini kuyuya kova sarkıtır gibi aşağı çekiyor. Namık Kemal: «Sıdk ile terkedelim...» derken «ile» nin «e» sini bir etek gibi öne doğru yayıyor. Hâmid de «Karışma çıksa eğer...» derken «karışma» nun «ma» sı karşısına bir engel gibi dikiliyordu.

Türkçe sesin istiklâli:

Türkçeyi bu ezilip büzüldüğün kurtarmak için ilk himmeti muallim Naci gösterdi. Bu o kadar mühim ki Mehmed Akif «Sihhat Yurdu» ndaki hasta yatağında bize: «Naci olmasaydı Tevfik Fikret de olmazdı, ben de olmazdım» dedi. Fikretin koskoca «Rûbabı Şikeste» sinde iki üç tane den başka imale yoktur. Mehmed Akif ise yedi tane kitabında bir tane bile imale yapmadı. Akifin Fikreti kılmal eden asil tarafı şurada. Fikret nazma konuşma dilini koydu amma bu, kitab konuşmasıydı. İhtiyar balıkcı: «... yarın ümid ederim - sular biraz daha sakinleşir...» der. Halbuki onun dil ne «ümid ederim», ne «sakinleşir» diyebilirdi. Mehmed Akif nazmındaki mükâlemelerde «ağa» yerine «a», çocuk yerine «çocu» diyecek kadar türkçeyi tam hakkile aruzun sinesine sindirdi. Bu, cam çubukları bükmek kadar yaman bir işti. Yalnız Fikretin de, Akifin de Türk nazmında noksan bıraktıkları iki cephe var: Biri ikisinin de dilde yabancı kaideleri muhafaza edişleri, diğeri mükâlemeli manzumelerinde nazmî nesrin düzlüğüne kadar indirişleri. Birinci noksan türkenin istiklâline engeldi, ikinci noksan yüzünden de şiirin kendine mahsus sesi kayboldu.

Nazımda ikizli zafer:

Mesrutiyetten sonraki Türkçülük hareketinin en feyizli bir neticesi de kendini nazımda gösteriyor. Aruzlu şiirlerde bile yabancı terkipler topyekûn atılmak suretile türkçe aruz katkısız

doğuyor. Aruzun esas bünyesi ki «uzun ve kısa hecelerin münavebesi» sistemine dayanır. Bu, eski yunanca ve latince de vardı. Aruzda «orijinal» olan bu değil. Orijinal olan, eşsiz olan, yeryüzünde hiç bir dile nasib olmayan cihet «Arab aruzundaki «takti» sayesinde veznin muayyen kalıplara göre, ayrı ayrı ses veren bir ahenk sentezine malik olmasıdır. Bu, mucize gibi bir nimettir. Müslüman milletleri o nimeti, tıpkı islâm dini gibi, benimseyverdiler. Fakat o milletler dine nasıl kendi irki hüviyetlerini koydularsa aruzda da aynı şey oldu. Arabdan başka bir «Acem aruzu», Arabla Acemden başka da bir «Türk aruzu» vardır. **RTB-687-1**

Asırlar boyu savaş:

Farsçada uzun heceli kelimeler fazla olduğu için aruzda daha çabuk intibak edebileceği halde Acemler 9 uncu ve 10 uncu asırlarda hep «Arab aruzu» nu kullanmaya mecbur oldular. Ancak 11 inci asırda, Gazneviler zamanında, «Acem aruzu» meydana geldi. İri kemikli türkçenin aruz intibakı tabiatile daha çetin olacaktı. Fakat Divan Edebiyatının büyük şairleri sayesinde bu güç iş bir iki asırda başarılabildi. Yedi asırlık «İslâmî - Türk şiiri» nin başında Yunus Emre bir vee dehası halinde gerilir. Orun şiirinde hem ırktan gelme «iç unsur» lar, hem islâmlıktan gelme «dış unsurlar» olduğu gibi onun nazmında da hem ırki vezin olan «hece», hem islâmî vezin olan «aruz» vardı. Abdülkadir Gölpinar'ının tetkikleri Yunus Emre'de 54 manzumenin aruzla, ayrıca 20 manzumenin de aruzlu heceli yazılmış olduğunu meydana çıkardı. Evet, aruzu bilmeden yedi asrın başındaki Yunus Emrenin sesini bile tam olarak tadamayız.

Sadelik kaidesi: **RTB-687-2**

14 üncü asırdan itibaren Ahmedî, Seyhî, Necatî, Ahmed Paşa, Zati ve niha yet Baki ile, 17 nci asırda da Nefî sayesinde divan nazmı fars şiirine meydana okuyacak bir ihtişam kazanır. Divan şairleri insiyaklı bir sezikle şiir dilini nesre karşılık sade tutmanın yolunu da buldular. Bu iş adeta kaidleştirilmişti. Divan Edebiyatının hem «inşa» da, hem «nazım» da iki cepheli bir tıstadı olan Nefî «Divan-ı gazel nüsha-i kaamus değildir, diye nazımda lûgat-perdazlık yapılmıyış yasak ederken «inşa» da istediği gibi lûgat parçalayıp duruyordu. Seyh Galib de lûgatperdazlığı «manzum söz içinde aynı siklet gördüğü halde: «inşaya verir eğer çiznet» diye onun ancak nesirde caiz olacağına izin verdi.

Divan nazmında, yabancı terkipler bile bulunmayacak derecede sade beyitler, tahmin edilemeyecek kadar öyle boldur ki, bir meraklı bunları toplasa, basit kimselerin bile anlayabileceği, bir iki cildlik bir antoloji meydana gelebilir. Bir kaç misal vereyim diye Füzulî ve Bakiye aîd notlarına şöyle bir göz atarken kâğıda kırk, elli beyit toplanırdı. Zaten bu hakikati böyle bir yazıda misaller sıralıyarak göstermeye lüzum da yoktur. Tanzimat edebiyatçıları divan nesrini derhal yıktıkları halde divan nazmının kılma bile neye dokunmadılar? Dokunmak şöyle dursun, hepsi o nazmı terennüm ettiler. Vâkıa «teceddü» isabî garb nazım şekillerini de kabul ettiler amma o nazımlardaki «dil» de divan tarzı nazımlardakinden aynı idi. «Nadan başka onların hepsi asıl kuvvetli sesleri hep eski tarz «vâkıa» gösterdiler. Namık Kemal «Hamaset kasidesi» ve «murabhaları» yanında yeni tarz manzumeler bir kekeleme gibidir. Hâmidin «Makber» i bile nazım sesi bakımından meselâ «ölü» nün yanında pijamalı bir sallapatılık gösterir. Neden? Divan nazmının sesi onların iliklerindeydi de ondan, o sesin yedi asırlık bir heybeti vardı da ondan, o ses, Füzulî, Baki, Nefî, Nedim, Galib gibi de halar yetiştirmişti de ondan.

Seyh Galib ve Maykovski:

Geçen sene «Tasvir» namına bir edebiyat anketi yapan Bahadır Dülğere anlattığım fikrayı hatırlatayım: Nazım Hikmet rusçayı söktürdüktan sonra bolşeviklerin en büyük şairi olup sonra intihar eden Maykovski'ye Seyh Galibin bir kıtasını tercüme ederek okur: «Güneşin büyük mumu göğün mavi fanusu içine, o fanusun camına hiç zarar vermiyor duruyor. Halbuki gönül...» Bu sileti var ki onu güneşin ne koysam gökkin o sonsuz fanusunu çatlatırdı. Sina çöllerindeki Tür dağı, ki Allah orada Musaya tecelli etti, şimşekler ve yıldırımlar yuvası olan bu gönüldeki nur cumbüşünün heybetini o Sinadaki dağ dahi görmedi. Bu tercümeyi beş, altı defa dinliyerek her defasında yerinden sıyrılan Maykovski, en sonunda Nazım Hikmete aynen şunu söyler: «Bizim ulaşmak için çırpıp durduğumuz şiir idealine meğer sizin eski şairleriniz çoktan ermişler.»

Divan nazmının halka inışı:

Bütün islâm âleminde «mevzun» demek «aruzla yazılan» demektir. Onlar «hece» ve «vezin» diye bakmadıkları için

lamış olurlardı.

İki aksaklık: **RTB-687-1**

Divan şiirinin en çok aksayan iki tarafı vardı. Biri «nazım şekilleri» ile «nazım mevzuları» nin muayyen ve mahdud oluşudur. Onlar bu iki çemberden çıkamadılar. Bundan kendileri bile bıkışlardı. Baki: «Vallahi gazel söylemeden çoktan usandık» dediği gibi Nedim de «Fersüdedir dimâğ gazelden kasideden» diye yorgunluğunun koyuluğunu anlattı. Seyh Galib de «Divan yolu sanma bu zemini» diye başka bir yol tuttuğunu söyledi. «İslâmî kubbe» nin altından çıkamadığı için istediğine eremezdi ve eremediğinden o da sadece divan şairi olarak kaldı.

İkinci aksaklık divan şiirinde Türk sesinin «imale» yüzünden bir nevi esarete mahkûm oluşudur. Aruzun muhtac olduğu uzun heceleri türkçeden de bol bol yakalayabilmek için divan şairleri bizim kısa heceleri uzattılar. Fakat büyük divan şairlerinin kuvvetli bir «iç ritim» leri olduğu için bu imalelere her nevi çeşni ve yumuşaklık da verebiliyorlardı. Füzulî: «Süya versin bağban gülzârı zahmet çekmesin» derken uzatmış «sü» ile manaya şiddet, Baki: «Hürside baksa gözleri halkın dolâ gelur» derken ifadeye rikkat, Nedim: «Dövl-meğe, kovulmaya, sövülmeğe, billah - Hep kailim amma ki efendim senin ol-sam» derken edaya şuhluk veriyordu.

Tanzimat şairleri ise bunu da yapamadılar. Şinasi «Aç idi bir karakus yavrusu...» derken «idi» nin «i» sini kuyuya kova sarkıtır gibi aşağı çekiyor. Namık Kemal: «Sıdk ille terk edelim...» derken «ile» nin «e» sini bir etek gibi öne doğru yayıyor. Hâmid de «Karışma çıksa eğer...» derken «karışma» nin «ma» sı karşısına bir engel gibi dikiliyordu.

Türkçe sesin istiklâli:

Türkçeyi bu ezilip büzülüştan kurtarmak için ilk himmeti muallim Naci gösterdi. Bu o kadar mühim ki Mehmed Akif «Şuhhat Yurdu» ndaki hasta yatağında bize: «Naci olmasaydı Tefvik Fikret de olmazdı, ben de olmazdım» dedi. Fikretin koskoca «Rûbabı Şikeste» sinde iki üç taneden başka imale yoktur. Mehmed Akif ise yedi tane kitabında bir tane bile imale yapmadı. Akifin Fikreti ikmal eden asıl tarafı şurada. Fikret nazma konuşma dilini koydu amma bu, kitab konuşmasıydı. İhtiyar balıku: «... yarın ümid ederim - sular biraz daha sakinleşir...» der. Halbuki onun dili ne «ümid ederim», ne «sakinleşir» diyebilirdi. Mehmed Akif nazmındaki mükâlemelerde «ağa» yerine «a», çocuk yerine «çocu» diyecek kadar türkçeyi tam hakkile aruzun sineline sokardı. Bu, cam çubukları bükme kadar yaman bir işti. Yalnız Fikretin de, Akifin de Türk nazmında noksan bıraktıkları iki cephe var: Biri ikisinin de dilde yabancı kaideleri muhafaza edisleri, diğeri mükâlemeli manzumelerinde nazmı nesrin düzlüğüne kadar indirisleri. Birinci noksan türkçenin istiklâline engeldi, ikinci noksan yüzünden de şiirin kendine mahsus sesi kayboldu.

Nazımda ikizli zafer:

Mesrutiyetten sonraki Türkçülük hareketinin en feyizli bir neticesi de kendini nazımda gösteriyor. Aruzlu şiirlerde bile yabancı terkipler topeykün atılmak suretile türkçe aruzla katkısız bir saffetle yerleşti. Halid Fahri, Orhan Seyfi, Yusuf Ziya, Mithad, Cemal ve Şairler şairi Yahya Kemal Aruz türkçeye tamamen ram olmuştur. Bu, hem katkısız türkçenin dil bakımından, hem şiir denen bugünkü musikinin ses estetiği bakımından ikizli bir zafer oldu. İşte tam yedi asrın emeğile bu zirveye erdiğimiz zaman «aruz öldü» diyoruz. Füzuliden bugüne kadar asırlar boyu ölmez şiirler yaratan öyle bir vezin ölmü mü? Yalnız Yahya Kemalın canlı dille yarattığı şiirler bile billür türkçeyi aruzun mitolojik gerdünesi üstünde ebediliğe götürmeğe yeter.

İsmail Habib SEVÜK

**HÂLÂ ALMADINIZSA
BUGÜN GAZETEÇİNİZE BİR**

Yeni Moda
SİPARİŞ EDİNİZ!

3 üncü sayı kadınları hayran bırakan model, yazı, vün örnek ve taffi, elbise patronu ve nakış pafasile eşsiz bir güzellik ve mükemmeliyette çıktı. Tükennmeden acele tedarik ediniz

ATATÜRK nasıl, zaman ve mekânda geniş ölçüde yayılmış Türklüğü ruhunda temerküz ettirebilmişse Fikret de, zaman ve mekânda yayılmış vatanı ruhunda o kudretle temerküz ettirebilmişti.

Bütün vatan "Sabah Ezanı," ile, "Kılınçları," ve "Kılınçların miğferlere çarpmasından çıkan demir sesleri," ile lâle bahçelerinden yükselen tarab'ları ile hulâsa ibadeti, cenkleri ve eğlenceleri ile Fikretin kalbine bir ma'kes bulmuştur. Vatanın ney'e benzettiği beyanından yükselen "Neva-i Mansur," onun vatan felâketleriyle kırılmış bir rûbab olan ruhunda dehâda tiz bir perde bulabiliyordu; ulaşılmaz ve elde edilmesi muhal bir makam çıkarmıyordu. Fikret vatanın, elem ve emellerini tevdi eyledikleri sinesinde ebedi uykularına dalmış atalarla, milletin, minarelerden yükselen ve gökleri ışılatan ülküsünün nurları ile temas halindeydi.

Fikret denilen o muazzam çınarın kökleri vatan toprağının derinliklerinde yani geleneklerinde, uçları vatan fikriyatının nurlarında yüzerdi. Fikret, sayesini üzerine saldı vatanından, vatandaşlarından ve onların emel ve elemelerinden ayrılmıyan bir varlıktır. Onları sevdiği için inledi; onların inletilmelerinden ötürü isyan içinde yaşadı.

Yeryüzünde ne varsa kıymetini insana olan nisbetinden alır. İnsanlığın timsali olan büyük İslâm Peygamberinin ağzından çıkmış ve varlığını tatlı bir ihtizaz içinde sarsmış olan büyük hakikatlerin içinde en büyüğü, Şeyh Galibin kendisine vasıf kılmış olduğu hakikattir: "Sen olmasaydın, evet sen olmasaydın ben eflâkı yaratmazdım,, diyen Allah sözüdür. İnsan olmasaydı peygamber olmazdı. Demek ki insan olmasaydı yaradılış olmazdı. Yaradılış insanla müm-

EDEBÎ SOHBETLER

Fikret ve Hürriyet

Kütüphanesi Arşivi

No 37B-487-2

kün olmuştur ve insanla gelişmektedir.

Kâinatın kıymeti insana göre ölçülünce insanın, bilhassa kendisi için yarattığı müesseselerin kıymeti de muhakkak ki insana göre ölçülecektir. Vatan da, cemiyet de, alle de insana temin ettikleri adalet, şafkat ve emniyet nisbetinde kıymetlenecektir. Peygamberi Hicrete mecbur bırakan Mekke ile, Peygambere şafkatli bir kucak açan Medine'nin kıymetleri neye göre ölçülmüş olduğu bir kere düşünülün. Vatan zemininden hem de zamanın ibarettir; gökler vatanın ayrılmaz bir parçasıdır. Vatanı insanlar fikirlerinin ve kalplerinin büyüklüğüne veya küçüklüğüne göre vatandaşa cennet veya cehennem kırlarlar; vatan göklerini insanlar kendi ruhlarının ölçüsüne göre ya daraltırlar veya genişletirler. Yalnız İslâm tarihî Hicret hâdisesiyle başlamaz; yalnız Cumhuriyet tarihi Mustafa Kemal'in Anadolu'ya geçmesiyle başlamaz. Bütün dünya tarihi sonu gelmeyen bir hicret tarihidir. İnsanları, kelimenin gerçek mânasıyla diri diri yakan siyasî ve dinî istipdadın oturulmaz bir hale soktuğu vatanlarından, Simall Amerikanın hür semasına sığınanlar bu ebedî hicret tarihinin son parlak sayfalarını vücuda getirdiler ve Türklerin Rum ikliminde yaratmış olduklarının misline orada vücut verdiler.

Eğer Namık Kemal gelmemiş ve Fikret onun bıraktığı boşluğu doldurmamış olsaydı ne Meşrutiyet, ne millî mücadele, ne Cumhuriyet bu şanlı tarihi yaratacak insan malzemesine malik olamayacaktı. Çünkü bütün vicdanlar kemirilmiş olacaktı. Memleket, Rus Çarlığından daha kötü bir Afet haline gelmiş bir idarenin, üzerine çektiği ve Fikretin sise benzettiği kefenin altında müebbed uykusuna dalmış bulunacaktı. Rücu, memleketi boğan sislerin nihayet dağılmağa başlamış olduğunu müjdeleyen bir neşide idi

YAZAN:

Vasfi Raşid Seviğ

Osmanlı tarihi de, Amerika tarihi gibi cengiz ordularının oturulmaz kıldığı vatanlarından hicret eden Türk kabilelerinin tarihi ile karışır. İstanbul rıhtımına can atan ve çektiikleri elemnin dehşeti kendilerini milliyetlerinden tecrid edip insanlıkları ile tecelli ettiren Beyaz Ruslar; demir perdenin arkasındaki insan ızdırabının açığı birer timsalini teşkil eden mülteciler ebedî hicretin bugünkü korkunç sayfalarını teşkil eder.

Avrupaya kaçmaların pek de moda olduğu o devirlerde ruhları, hiç te basit olmiyan bu hicret problemlerine âşina olmamış kimseler; vatanın elim buhranlarına fikren yabancı kalmış adamların kendilerini "evvelî de, sonu da Şam,, efsanesinin bir hatâının vücuda getirdiği bu efsanenin basit ve feci tesellisine kaplıp Rumeliden Şam'a göç etmiş adamların felsefesi zama-

nının zulmüne şuur peyda etmiş ve böylece en acı zehiri son damlasına kadar içmiş Fikreti tatmin edemezdi. Fakat bütün bu acılar ve esen kasırgalar felâketlerden daima daha üstün bir boy göstermiş olan o koca devî vatan topraklarından söküpatamamıştı. O ne ümidini kesip Yeni Zelanda'ya, ne de vatandaşlarını felâketlerine terkeyliyerek Avrupa'ya gitti. Hattâ Akif gibi küsüp Mısır'a dahi gitmedi. Burada kaldı ve istipdat denilen o yetmiş başlı ejderle burada yılmadan çarpıştı. Namık Kemalden ve Esreften başka hiç bir gair gibi tek başına boy ölçüşmedi. Fikretin ahlâkını ve vatanseverliğini Yeni Zelanda adını taşıyan bir hayalhanede cevelân etmiş olmasıyla ölçmek doğru değildir.

Onun ahlâkını ve vatanseverliğini vatanının ve vatandaşları-

nın perişan hallerinin ruhunda uyandırdığı derin infiallerle ölçmek; istipdatla tek başına ölüm ve dirim savasına atılmış olmasındaki cesaretle ölçmek lâzımdır. Ahlâk cesareten başka bir şey değildir. Fikret istipdat denilen vatanı ve vatandaşı küğülten o devle elinde olan vasıtalarla yani kalemiyle çarpıştı. Kalem daima silâhtan ve hattâ atom bombasından bile daha müessirdir. Anarşist bombasının deviremediğini Fikretin "bomba,, sı devirdi.

Fikrete taan vesilesi yapılan "Sis,, manzumesi iddia edildiği gibi "Türk tarihinin serveti ve Türk vatanının ziyneti olan İstanbul,, u tahkir için yazılmıştır. İstanbulu bu cihan hâkimesini, cihane mahkûm kıldırmış istipdadı tel'in için yazılmıştır; bizim nesil, 1903 senelerinde yazılmış olan Sis'i dediğim gibi anlamıştı. Arapların cahillik (cahiliye) kelimesiyle ifade ettikleri cemiyetteki vahşet halini Türkler "aydın,, ve "aydınlığın,, zıddı olan "karanlık,, kelimesiyle anlatırlar; cahil bir adam kafası karanlık adamdır. Karanlıkta herşey silinir: Renkler ve mânalar kaybolur; cesetler ve cisimler şekillerini kaybeyler. İnsandaki şeref ve mekremet kalkar. Ümitler gibi parıldayan yıldızlarla delik deşik edilmemiş bir karanlık, kâinatı hayatın üstüne örtülen kara top rak gibi örter. Fikret de istip-

dadın Türk medeniyeti üzerinde ki öldürücü tesirini ifade için çok nefis bir tabir olan "beyaz karanlık,, ve onu yaratan sis ahyor. İstanbulun üzerine çöken ve gitgide artan bu beyaz karanlık altında camiler, medreseler, mektepler, mahkemeler, çeşmeler mamûreler insanları ile birlikte siliniyor ve bütün vatan levhaları "Bîrer tozlu kesafet,, haline geliyor. Sis elimize geçtiği zaman felâketleri cemiyetlerine haber veren bir peygamber avazesinin sesini duyar gibi olduk ve ürperdik. Sis'te yeni bir Gülhane Hattının muhtevasını temin edecek malzemeyi keşfededik. Eğer Namık Kemal gelmemiş ve Fikret onun bıraktığı boşluğu doldurmamış olsaydı ne Meşrutiyet, ne Millî Mücadele, ne Cumhuriyet bu şanlı tarihi yaratacak insan malzemesine malik olamayacaktı; çünkü kemirilmiş olacaktı. Bütün vicdanlar memleket, Rus Çarlığından daha kötü bir Afet haline gelmiş bir idarenin, üzerine çektiği ve Fikretin sise benzettiği kefenin altında müebbed uykusuna dalmış bulunacaktı. Rücu memleketi boğan sislerin nihayet dağılmağa başlamış olduğunu müjdeleyen bir neşide idi.

Ne yazık ki Meşrutiyet te Fikreti anlayamadı; o da onu vatanından garip yaşattı ve yalnızlığa mahkûm kıldı. Fakat Fikret ikametiyile şeref verdiği Rumelihisarındaki kale gibi Bizans'ı tekrar fethedilecek ve onu İstanbul kıldı.

Rumelihisarındaki sahil feneri de bana Yves Guyot'un bir teşbihini hatırlattı. Fikret hırçın dalga savletlerinin eteklerine çarpıp parçalandığı deniz fenerleri gibi mütemadiyen yalnız yaşadı. Fakat mütemadiyen ırsat eyledi ve yol gösterdi: "Sis,, ve "Han-ı Yağma,, daima en büyük tehlikeleri gösteren ışık olarak kalacaktır.

Vasfi Raşid Seviğ

RTB-487-2